

А.В.Круць,
Буковинська державна фінансова академія,
М.В.Круць,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглянуто фінансові результати діяльності підприємств України в умовах сучасної нестабільної економічної ситуації. Досліджуються джерела та проблеми фінансування торговельних підприємств. Запропоновано шляхи підвищення фінансової стійкості підприємств.

The article reviewed the financial results of Ukrainian enterprises in the current unstable economic situation. The source of the problem and finance companies are investigated. Ways to improve the financial stability of enterprises are suggested.

Трансформація економіки України та перехід її до економіки відкритого типу створює для підприємств зовсім нові умови, принципово інше зовнішнє середовище. До цих умов, які постійно змінюються, треба пристосовуватися, адаптувати усі системи підприємства, перетворити їх так, щоб вони перетворилися у незалежні економічні суб'єкти господарювання, які ефективно функціонують і розвиваються в умовах ринку.

Важливою проблемою розвитку системи управління українських підприємств є перехід від стихійного напівпрофесійного, інтуїтивного управління до виваженого, обґрунтованого, такого, що спирається на певну аналітичну базу.

Із ефективністю виробничо-господарської діяльності підприємства пов'язана його фінансова стабільність. Однак необхідно зазначити, що стійкість того чи іншого підприємства не завжди є наслідком недостатньої ефективності його діяльності. У хиткому стані може опинитися й ефективно функціонуюче підприємство. На сучасному етапі розвитку, дана тема є актуальною, оскільки в умовах кризової ситуації стоїть завдання відновлення та зміцнення рівня фінансової стійкості підприємства, що є основною передумовою його виживання і поступового переходу до ринкових відносин.

Досягнення стійкого фінансово-економічного стану і конкурентоспроможності підприємств вимагає глибокого науково-обґрунтованого аналізу як фінансових, господарських відносин, так і зовнішнього, внутрішнього середовища функціонування. Дослідженню основних теоретичних та практичних категорій комплексної оцінки фінансової стійкості підприємства, джерел

фінансування господарської діяльності присвячені праці А.І.Бланка, Н.І.Версаль, Т.Я.Вовк Т.В.Дорошенка, А.І.Донець, В.П.Кузьми, Т.В.Челишевої, О.В.Хмеленко та ін.

При всій значущості проведених наукових досліджень окремі питання формування ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства в умовах сучасної економічної ситуації вимагають подальшого вивчення та дослідження. Також вимагають подальшого розвитку питання розробки конкретних механізмів пошуку і реалізації внутрішніх резервів підвищення результативності функціонування суб'єктів господарювання, визначення стратегії підприємства.

Сучасна концепція стратегічного управління – це концепція ефективного стратегічного управління торговельним підприємством, що забезпечує йому довгострокове функціонування в умовах ринку.

Непостійність ринкової ситуації обумовила перед підприємством необхідність ефективного використання наявних у нього внутрішніх джерел ресурсів з одного боку, а з іншого – вчасно реагувати на зовнішні умови, що змінюються, до яких належать фінансово-кредитна, податкова політика держави, механізми ціноутворення, кон'юнктура ринку тощо.

Метою даного дослідження є врахування вищезазначених факторів при аналізі фінансового стану підприємства, та пошуків підвищення його фінансової стійкості, розробка стратегії ефективного функціонування підприємства.

У будь-якому суспільстві як цілісній соціально – економічній системі, його окремих сферах або ланках час від часу відбуваються кризові ситуації і явища, які загрожують існуванню самої системи. Найбільшого значення набуває подолання кризової ситуації, яка склалася наприкінці **2008** року, оскільки вона виявляється у погіршенні фінансових результатів діяльності підприємства. Вони нездатні в таких умовах отримувати прибуток, що в результаті призведе до банкрутства підприємства.

У **2008** році, починаючи з серпня, відбулося сповільнення темпів зростання фінансового результату підприємств, що пояснювалося скороченням внутрішнього попиту через значне зниження темпів зростання реальних доходів населення та заробітної плати, а також погіршенням економічного розвитку більшою мірою, ніж очікувалось, унаслідок значної залежності від кон'юнктури на

зовнішніх ринках.

За даними Національного банку України, вже другий місяць поспіль зафіксовано від'ємний фінансовий результат. Найгірша ситуація спостерігалась у промисловості ("мінус" 10,5 млрд. грн. у листопаді порівняно з "мінус" 3,1 млрд. грн. у жовтні) через значне падіння обсягів промислового виробництва, а також оптовій торгівлі та посередництві в оптовій торгівлі ("мінус" 6,2 млрд. грн. порівняно з "мінус" 2,8 млрд. грн. у жовтні) через зниження купівельної спроможності населення. Позитивні фінансові результати отримано лише установами, що здійснюють фінансову діяльність, а також підприємствами з надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльності у сфері культури та спорту. Водночас їх фінансові результати скоротились порівняно з попереднім місяцем поточного року на 82,1 та 79,6% відповідно [1].

Таблиця 1

Фінансові результати діяльності підприємств України
станом на 1.12.2008 р.

Види економічної діяльності	Із початку року, млрд. грн.	Структура, %	Зміна в річному обчисленні		Зміна до відповідного місяця попереднього року		Листопад зміна до жовтня поточного року	
			млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Фінансові результати діяльності підприємств України, всього	83,4	100	109,0	-12,0	-3,5	-	-19,8	в3,6 р.б.
із них:								
Промисловість	47,5	56,9	51,1	19,0	-13,8	-	-7,5	-
Фінансова діяльність	15,0	18,0	22,4	43,2	-1,8	-82,1	-0,9	-
Оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі	7,3	8,8	12,6	5,2	-6,8	-	-3,5	в2,3 р.б.
Діяльність транспорту та зв'язку	10,0	11,9	12,1	28,8	-2,8	-	-2,1	-

Для розробки заходів, спрямованих на забезпечення фінансової стабілізації підприємства, за нестабільного зовнішнього середовища, перш за все необхідні відповідні організаційно-економічні умови:

Ї розробка ефективної податкової політики – мінімізація податкових платежів щодо розмірів доходу та прибутку

підприємства;

Ї оптимізація цінової політики підприємства;

Ї оптимізація дивідендної політики – скорочення частки прибутку на споживання та формування політики стабільного розміру дивідендних виплат;

Ї скорочення фінансування соціальних програм підприємства за умов його кризового фінансового стану;

Ї оптимізація амортизаційної політики – застосування методу прискореної амортизації у період скорочення сукупної суми амортизаційних відрахувань з метою максимізації сукупного обсягу власних фінансових ресурсів;

Ї забезпечення ефективної політики управління власними фінансовими ресурсами – збільшення частки, яка формується за рахунок внутрішніх джерел;

Ї оптимізація асортиментної політики – облік реалізації товарів за товарними групами і окремими видами тощо.

Стосовно забезпечення належного рівня фінансової стійкості та платоспроможності підприємства необхідно здійснити оптимізацію:

Ї політики управління оборотними активами: використання системи внутрішніх нормативів, які визначили б максимально допустимі розміри низьколіквідних та неліквідних видів оборотних активів; зменшення дебіторської заборгованості; компромісна модель фінансування оборотних активів для зниження ризику втрати ліквідності оборотних активів за рахунок нарощування величини чистого оборотного капіталу;

Ї політики управління операційними циклами: скорочення розмірів дебіторської заборгованості шляхом проведення консервативної кредитної політики; узгодження за часом позитивних та негативних грошових потоків; визначення операційного циклу залежно від специфіки діяльності підприємства;

Ї скорочення необґрунтованих короткострокових фінансових зобов'язань для забезпечення платоспроможності підприємства.

Для нейтралізації негативного впливу факторів стійкого росту необхідно:

Ї узгодити політику управління обсягом діяльності та управління активами, з метою визначення максимально можливих і допустимих темпів зростання обсягів діяльності без порушення

фінансової рівноваги підприємства за наявних активів;

Ї визначити можливості підприємства щодо забезпечення темпів зростання обсягів діяльності понад заплановані за збільшення обсягів активів з метою забезпечення нового ступеня фінансової рівноваги;

Ї коригування розподілу прибутку – збільшення частки прибутку, реінвестованої у розвиток підприємства;

Ї оптимізація структури капіталу за критерієм максимальної прибутковості власних коштів за одночасного зниження вартості та ступеня ризикованості використовуваного капіталу.

Одним з істотних компонентів фінансової стійкості підприємства є наявність у нього фінансових ресурсів, достатніх для розвитку та підтримання на належному рівні конкурентоспроможності торговельного підприємства. В свою чергу, самі фінансові ресурси можуть бути в необхідному обсязі сформовані тільки за умови ефективної роботи підприємства, яка зможе забезпечити одержання прибутку. За рахунок прибутку в ринковій економіці підприємство створює фінансову базу як для самофінансування поточної діяльності, так і для здійснення розширеного відтворення. Використовуючи прибуток, підприємство може не лише погасити свої зобов'язання перед бюджетом, банками та іншими підприємствами й організаціями, а й інвестувати засоби в нове будівництво, реконструкцію чи модернізацію наявного устаткування або заміну його прогресивнішим. При цьому для досягнення і підтримання фінансової стійкості важливий не тільки абсолютний обсяг прибутку, а й його рівень щодо вкладеного капіталу підприємства або затрат, тобто рентабельність.

Відповідно до цього, загальну схему забезпечення фінансовими ресурсами торговельних підприємств можна побачити на рис. 1.

В свою чергу А.І.Донець зазначає, що власний капітал є основою незалежності торговельного підприємства. Однак потрібно враховувати, що фінансування діяльності тільки за рахунок власного капіталу не завжди вигідне для підприємства, особливо в тих випадках, коли торговельна діяльність має сезонний характер. Тоді в окремі періоди будуть накопичуватися великі суми на рахунках у банку, а й інші періоди їх буде не вистачати. Крім того, треба мати на увазі, що якщо ціни на фінансові ресурси невисокі, а торговельне підприємство може забезпечити вищий рівень

прибутковості вкладеного капіталу, ніж платити за кредитні ресурси, то залучаючи додаткові кошти, воно може підвищити рентабельність власного капіталу.

Рис. 1. Фінансування діяльності торговельного підприємства

В свою чергу, якщо капітал торговельного підприємства створений в основному за рахунок короткострокових зобов'язань, то його фінансовий стан буде нестійким, оскільки з короткостроковими зобов'язаннями необхідна постійна оперативна робота, направлена на контроль за їх своєчасним поверненням та пошуком для направлення в оборот на короткостроковій основі інший капітал [5, с.66]. Внаслідок цього фінансовий стан торговельного підприємства багато в чому буде залежати від того, на скільки оптимальне співвідношення власного і залученого капіталу. Зазвичай торговельне підприємство зацікавлено в залученні кредитних коштів, оскільки це сприяє тимчасовому покращенню фінансового стану за умови, що кошти не затримуються на довгий час в обороті і вчасно повертаються. В протилежному випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що призведе до погіршення фінансового стану торговельного підприємства.

Все вищезазначене дає змогу розробити стратегію підвищення ефективності діяльності торговельного підприємства, що дасть змогу здобути довгострокові конкурентні переваги, які забезпечать

підприємству високий рівень рентабельності.

Одна з базових стратегій розвитку торговельного підприємства – кредитна. Дана стратегія виконує такі функції [5, с.116]:

- Ї централізація фінансових ресурсів, що забезпечує торговельному підприємству їх концентрацію на основних напрямках діяльності;

- Ї фінансове планування, що визначає на перспективу всі надходження грошових засобів торговельного підприємства і основні напрями їх використання;

- Ї формування фінансових резервів, що забезпечать стійку роботу торговельного підприємства в умовах можливих коливань ринкової кон'юнктури;

- Ї виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами.

Отже, застосування вищезазначених пропозицій на практиці розраховане на успішне розв'язання проблеми фінансової стабілізації та збереження фінансової стійкості підприємства, оскільки вона повинна характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, який би відповідав вимогам ринку і водночас задовольняв потреби розвитку підприємства.

Фінансова стійкість передбачає здатність підприємства зберігати заданий режим функціонування за найважливішими фінансово-економічними показниками. Вона може розглядатися як результуюча категорія, що характеризує рівень стійкості роботи підприємства, його здатність забезпечити стабільні техніко-економічні показники й ефективно адаптуватися до змін у зовнішньому оточенні та внутрішньому середовищі. Рівень фінансової стійкості впливає і на можливості підприємства. Визначення меж фінансової стійкості належить до найбільш важливих економічних проблем, тому що недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства й відсутності засобів для розвитку виробництва, а надлишкова буде перешкоджати розвитку, формуючи на підприємстві зайві запаси і резерви. Фінансова стійкість має характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, який відповідає вимогам ринку, а їхній розподіл і використання мають забезпечувати розвиток підприємства на основі зростання прибутку й капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Зміна ж стану ресурсів у фінансово стійкого підприємства не повинно призвести до зміни обраної ним стратегії.

Список використаних джерел:

1. Бюлетень Національного Банку України. – 2009. – № 3 (192). – [Електронний ресурс]. – Доступ. – www.bank.gov.ua.
2. Бланк И.А. Антикризисное финансовое управление предприятием. – М.: Эльга, 2006. – С.574-620.
3. Версаль Н.І., Дорошенко Т.В. Теорія кредиту: Навч. посібник. – К.: Києво-Могилянська академія, 2007. – С.62-377.
4. Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль: Навч. посібник. – К.: Знання, 2008. – 463 с.
5. Донец Л. И.. Кредитная деятельность торгового предприятия на рынке банковских услуг: Монография / Л.И. Донец, П.В. Зозуля. – Донецк, 2007. – 172 с.
6. Кузьма В. П., ЧелишеваТ. В. Проблема банкротства підприємства в умовах фінансової кризи в Україні. – [Електронний ресурс]. – Доступ. – www.rusnauka.com.